

OYUN SONU

EVET, YAPABİLİRİZ!

Mavikale'nin bu sayısında, satranç tutkunu bir çocuğun yaşamına odaklanan bir filmi tanıtacağım: Oyun Sonu

FİLMİN KÜNYESİ

Türkçe adı	Oyun Sonu
Orijinal adı	Endgame
İngilizce adı	Endgame
Yönetmen	Carmen Marron
Yapım yılı	2015
Yapımcı ülke	ABD
Orijinal dil	İngilizce
Süresi	90 dakika
Eserin yazarı	Hector Salinas
Oyuncular	Rico Rodriguez, Efren Ramirez, Justina Machado, Jon Gries, Valente Rodriguez, Cassie Brennan, Xavier Gonzalez, Alina Herrera, Ivonne Coll, Ivan Cisneros, Alesta Orta, Glynne Praesel, Jon Steven Flores, Daniel Wolfe, Rodrigo Macouzet, Noel Rivera
IMDB Puanı	5.3

Perde satranç taşlarıyla açılır: Filmin yazılarına eşlik eden bir kale, şah, fil, bir elin aldığı bir piyon, vezir ve nihayet bir at! Bütünüyle satranca odaklanan bir filme hazırlar yönetmen bizi. Amerika-Meksika sınırında, yoksul bir kasabada, sıradan bir evde annesinin uzaktan gelen sesiyle uyandırılır Jose. Başucunda duran, hiçbir hamle yapılmamış bir satranç takımından filmin kahramanının bu sekiz-on yaşlarındaki tombul, gözlüklü, sevimli erkek çocuğu olduğunu anlarız.

Jose, abisi ve annesi ile yaşamaktadır. Aile içindeki gerilimi, annenin büyük oğluna biraz daha özen gösterdiğini ve Jose'nin bu durumdan rahatsız olduğunu fark ederiz. Jose bugün kız arkadaşı Dani ile oynayacağı bir satranç maçını kazanırsa çok güzel

Prof. Dr. Ergin Çiftçi

Sporcu

erginciftci@gmail.com

Oyun Sonu filminin afişi.

şeyler olacağından bahseder. Ancak annesinin ilgisini ağabeyinden ayırıp kendi üstünde odaklanmasını sağlayamaz. Jose için üzülsük de durumunun o kadar da kötü olmadığını kısa süre sonra anlarız: Hemen komşu evde yaşayan anneannesinin koruyucu kanatları altındadır aslında. Anneanneninin de masasında bir satranç takımı durmaktadır. Jose'ye satranç öğretmenin bu yaşlı

kadın olduğunu, artık hayatta olmayan eşinin de iyi bir satranç oyuncusu olduğunu öğreniriz.

Jose'nin okuldaki en iyi arkadaşı Dani ile tanışırız. Jose satranç dersinde Dani'yi yenince aralarındaki iddiayı da kazanmış olur. Satranç öğretmeni de bu maçı uzaktan izlemektedir. Jose'nin oyununu takdir eder, onun da ağabeyi Miguel gibi takdire şayan özellikleri olduğundan bahseder. Ancak Jose bu övgüden hoşlanmamıştır. Neden herkes ona Miguel'den bahsetmektedir ki! Ne yaparsa yapsın ağabeyinin önünde aşamayacağı devasa bir duvar gibi durduğunu düşünmektedir. Öfkeyle satranç dersinden çıkıp gider. Tam o sırada, koridor boyunca uzanan, okulun farklı etkinliklerde kazandığı kupaların sergilendiği o gösterişli bölümün temizliği yapılmaktadır. Oradaki en değerli ödül; Miguel'in futboldan kazandığı kupa, bütün ihtişamıyla parıldamaktadır. Jose onu hisimla alır, öfkeyle yere çalar, kupa paramparça olmuştur! Jose, bu kabul edilemez davranışı için okul yönetimince normal müfredat bittikten sonraki derslere katılma ile cezalandırılır.

Satranç öğretmeni, Jose'de parlak bir satranç yeteneğini görmüştür, onun satranç derslerine dönmesini ister. Bu yoksul çocukların hayatını satrançla değiştirmek, onları kendilerini gösterebilecekleri bir okul satranç takımı oluşturmak istemektedir. Jose, bu çevrede satranç oynamaya meraklı pek kimse olmadığını hatırlatır öğretmene. Öğretmen de bunun farkındadır ama okuldaki çocuklara satranç öğretmeye, onların içinden, Jose'nin de dâhil olduğu bir takım çıkartmaya kararlıdır.

Jose (solda, Rico Rodriguez) annesinin ağabeyi Miguel'e daha çok ilgi göstermesinden rahatsızdır.

Anneannesi de Jose'ye satranç öğretmeye devam eder. Klasik açılışları da adlarıyla bilmektedir ama "Kendi evinde gibi rahat" gibi kendine özgü adlar taşıyan devam yolları da bilir ve öğretir.

Bu arada Miguel başarılarına yeni bir halka eklemiş, takımını şampiyonluğa taşımıştır. Annesi evinde bu olayı kutlamak için bir parti verir. Kendisini "gezegendeki en iyi futbolcusunun annesi" olarak tanıtır. Sevgili oğlu Miguel'i iyi bir üniversiteye kabul edilmekle başlayan çok parlak bir gelecek beklemektedir. Bu hayal ne yazık ki daha o akşam kâbusa döner: Miguel kendi kutlamasını yapmak için arkadaşlarıyla partiden ayrılır. Zafer sarhoşluğu, alkol ve sürücünün cep telefonu mesajı ile ilgilenmesi gibi ardışık hatalar dramatik bir trafik kazası ile sonlanır. Parti devam ederken, odasında kendi kendine satranç oynarken uyuyakalan Jose'nin, ağabeyinin bu dünyadan zamansız ayrıldığından haberi bile olmamıştır.

Büyük oğlunu kaybetmek anneyi yıkmıştır. Jose ise henüz ne olduğunu anlamamış gibidir, hayatına sanki bir şey olmamış gibi devam eder. Okulda cezalı öğrenciler için ayrılan ders saatine Dani ile birlikte girer. Satranç öğretmenin son cümlesini duyar: "Buna Nimzohint diyoruz!" Bu zorunlu saatlerde satranç dersi yapıldığını böylece öğrenir. Öğretmen satranç öğretmeye çok heveslidir; hamlelerin nasıl kaydedildiğinden tu-

Jose, anneannesinden satranç öğreniyor.

tun, merkezin önemi, zayıf piyon kavramı, saldırı ve savunma dengesine kadar pek çok konuda bilgiler verir. Dersleri ilgi çekici hale getirmek için her şeyi yapar. Bahçedeki dev satranç takımında, satranç taşları gibi yerleştirilen öğrencilerin pop müziği eşliğinde dans ederek hamle yapmaları çok eğlencelidir. Bu maçlardan birinde Jose güzel bir atak geliştirir (Diyagram 1).

Jose'nin iki ayrı kişiden satranç öğrenmesi karışıklıklara da yol açar. Anneanne, satranç ustası eşinin "Vezir ile oynarsan onu kaybedersin!" sloganına sıkı sıkıya bağlıdır: Bu güçlü taşın oyuna erken sokulmasına kesinlikle karşıdır. Buna rağmen Jose bir gün ikinci hamlede vezirini oyuna sürer. Bu hamle anneannesinin hiç hoşuna gitmez. **1.e4 e5 2.♖h5 ♜c6 3.♙c4** hamleleriyle süren oyunun sonunu göremeyiz.

Jose'nin en yakın arkadaşı Dani (solda, Alina Herrera).

Jose ve Dani satranç oynarken öğretmenleri hakemlik yapıyor.

Oğlunu kaybettikten sonra girdiği bunalımdan çıkamayan annesi Jose'nin satranç oynamasından da rahatsızdır. Kendi annesine, babası ile birlikte satranç turnuvalarına gittiği zaman kendisini ihmal ettiklerini, bu nedenle satrançtan nefret ettiğini, Jose'ye satranç oynamasını öğretmesini zaten istemediğini, böyle yaparak oğlunu kendisinden çaldığını söyler. Bu kavga Jose'yi de üzer; hayatında satrançtan daha önemli bir şey yoktur.

Satranç öğretmeni bir süre sonra kurduğu "Brownsville Dâhileri" satranç takımının turnuvalara katılması için okul müdüründen destek istese de umduğunu bulamaz. Ancak vazgeçmez, kendi olanaklarıyla takımı finanse eder, Jose'nin de içinde olduğu takımını kazanmak için motive etmeyi başarır. Katıldıkları ilk turnuvada Jose

Diyagram 1

	a	b	c	d	e	f	g	h	
8	♖	♜	♚	♙	♗	♘	♞	♝	♜
7	♟	♟	♟	♟	♟	♟	♟	♟	♟
6			♞			♞			
5					♟				
4			♙		♟				
3						♞			
2	♟	♟	♟	♟		♟	♟	♟	♟
1	♖	♞	♙	♚	♗	♘		♝	♜
	a	b	c	d	e	f	g	h	

wKe1,Qd1,Nb1,f3,Bc1,c4,Ra1,h1,Pa2,b2,c2,d2,e4,f2,g2,h2/
bKe8,Qd8,Nc6,f6,Bc8,f8,Ra8,h8,Pa7,b7,c7,d7,e5,f7,g7,h7

Jose'nin Takımı – Rakip Takım

Beyaz hamlededir.

1. ♜g5 ♖g8? 2. ♜xf7+ ♚e7 3. ♜xg8 1-0

etkileyici bir kız olarak tanımladığı Sandy'ye dramatik bir oyun kaybeder (Diyagram 2). Ancak sonraki turda aynı rakibe karşı parlak bir oyun kazanır (Diyagram 3).

Her şey yolunda giderken kaçak göçmen durumunda olan Dani'nin ailesi ile birlikte sınır dışı

Sandy (Cassie Brennan) güzelliğiyle Jose'yi etkiliyor.

Jose, kazanırsa takımını şampiyon yapacak son maça çıkıyor.

edilmesi keyifleri kaçıır. Ancak öğretmen ve Jose her şeye rağmen yola devam etmek için içlerinde yeniden güç bulurlar. Artık ufukta zaferi gören okul müdürü bile onlara inanmış, ödülleri geri dönmeleri için Teksas çapında yapılan turnuva için destek toplama çalışmalarına katılmıştır.

Nihayet finallere katılma zamanı gelir. Takım, turnuva salonuna son derece hazırlıklı olduğunu göstererek girer. Maçlar karışık yapılacaktır, oyuncular bireysel olarak en çok puan toplayan takım birinci olacaktır. Jose ilk turda geçen yılın şampiyonunu yener. İkinci turda, Sandy'nin de yardımıyla, güçlü bir oyuncuyu daha alt etmeyi başarır. Son turda da çok iyi mücadele etmesine karşın kendinden çok güçlü olan bir oyuncuya karşı kaybeder. Sonuçlar açıklandığında Jose'nin kaybına rağmen Brownsville Dâhileri'nin birinci olduğu ortaya çıkar. Takım kupayı kaldırırken anne ve anneannenin de oraya kadar geldiği ve turnuvayı izlediği anlaşılır. Jose kaybettiği annesini sonunda yeniden kazanmıştır.

Son sahnede bütün aileyi mezarlıkta toplanmış görürüz: Jose, artık bu oyuna olan nefretini tüketmiş, şevkle hamle yapan annesiyle satranç oynamaktadır. Anneanne onların hemen yanında, mezarları büyük gölgesiyle koruyan bir ağacın altında adeta bir piknik sofrası hazırlamaktadır. Miguel de sanki huzur bulmuş ruhuyla katılmıştır onlara. Perde iner.

Oyun Sonu, Teksas'ın Brownsville kentinde gerçekleşen gerçek bir yaşam öyküsünden ilham

alıyor. Ülkenin en yoksul bölgesi olarak bilinen Brownsville nüfusunun neredeyse tamamı Meksika'dan gelen Latinler'den oluşuyor. Bu bölgedeki bir okulda öğretmen ve satranç antrenörü olarak çalışan JJ Guajardo olumsuz koşullarda yaşayan çocuklara satranç öğretmek onların yaşamını dönüştürmeyi başarmıştır. Brownsville Dâhileri, filmdeki gibi ilk kez 1993 yılında eyalet şampiyonu olmuş ve bu başarıyı 1999'a kadar artarda 7 yıl yineleyebilmiştir. Satrançta başarı

Diyagram 2

	a	b	c	d	e	f	g	h		
8	♖			♔	♑	♒	♞	♜	♞	8
7	♟	♟	♟			♟	♟	♟		7
6				♙						6
5					♙					5
4			♘	♞			♘			4
3			♞	♙		♞				3
2	♙	♙	♙			♙	♙	♙		2
1	♜		♘	♔	♑		♜			1
	a	b	c	d	e	f	g	h		

Ke1,Qd1,Nc3,f3,Bc1,c4,Ra1,h1,Pa2,b2,c2,d3,e4,f2,g2,h2/bKe8,Qd8,Nd4,g8,Bf8,g4,Ra8,h8,Pa7,b7,c7,d6,e5,f7,g7,h7

Sandy – Jose
Beyaz hamle dedir

1. ♞×e5! ♘×d1 2. ♘×f7+ ♔e7 3. ♞d5# 1–0

gösteren çocuklar Yale, Princeton, Harvard gibi ülkenin en iyi üniversitelerine gitme olanağı bulmuştur. Yaptığım araştırma ile JJ Guajardo'nun, ülke çapında bilinen bu başarı hikâyesine odaklanan "Kings of Brownsville (Brownsville'in Şahları)" adlı bir belgeselin tanıtımına rastlasam da aradan geçen neredeyse on yıla rağmen bu belgeselin tamamlandığına ilişkin bir kanıt rastlamıyorum. Yönetmenle yapılan röportajdan kendisinin de haberdar olduğu bu parlak hikâyeden çok etkilendiği ve gerçekleştirmek için kolları sıvadığı anlaşılıyor. Kendisi de Latin kökenli kadın yönetmen Carmen Marron, soydaşlarının öyküsünü bütünüyle Latin oyuncular kullanarak perdeye aktarmakla övünüyor. Yönetmen onların sorunlarına şefkatle eğilirken bölgenin kadim göçmen sorununa değinmeyi de ihmal etmiyor. Oyun Sonu, olumsuz koşullarda yaşayanların hayatlarının satrançla değişmesi açısından yine bu sayfalarda tanıttığımız Fresh, Güney Bronx Şövalyeleri, Katwe'nin Kraliçesi ve Sokak Savaşları filmlerini andırıyor.

Filmin yazılarından, hayatıyla filme ilham veren satranç öğretmeni JJ Guajardo'nun oğluyla birlikte filmin satranç danışmanlığını yaptığını da öğreniyorum. Filmde gösterilen satranç konumlarında göze çarpan bir hataya rastlamıyorum. Ancak hemen hemen bütün açılışların 1.e4 e5 2.♘f3 ♘c6 3.♙c4 ile başlıyor olması satrançsever izleyicide hayal kırıklığı yaşıyor. Filmde yalnızca Jose'nin kaybettiği son maç 1.e4 c6 2.d4 d5 hamleleriyle başlayarak bu genellemenin dışında kalıyor. Jose'nin Sandy'ye karşı oynadığı her iki maç da parlak vezir fedalarıyla sonuçlansa da bunların da iyi bilinen ve rakibin bariz hatalarından faydalanılan konumlar olması gözü tırmalıyor (Diyagram 2 ve 3). Filmde yenilen oyuncuların rakibin elini sıkımayı reddetmesi, rakibi küçük görme, rakibi beden diliyle tehdit etme gibi olumsuz davranışlara sıkça rastlanıyor. Yönetmenin satranç bilmeyen izleyicileri bile filmin atmosferi içine almak amacıyla bilerek böyle sahnelere izin verdiğini düşünebiliriz. Satrançsever izleyici yönetmenin filmine neden Oyun Sonu adını koyduğunu da anlamakta güçlük çekiyor.

Filmde en rahatsız edici durumlardan biri Jose'nin ağabeyini kaybetmekten dolayı tam bir yaş yaşamıyor oluşu. Bu eksiklik izleyicinin Jose'ye

yeterince bağlanmasını engelliyor.

Bütün bu olumsuz yönlerine karşın, filmin özellikle satrançsever anne ve babaların çocuklarıyla birlikte izleyebileceği nadir satranç filmlerinden biri olduğunu söyleyebiliriz.

Film kimilerine göre mutlu sonla bitiyor. Ama benim aklım ailesiyle birlikte sınır dışı edilen Dani'de kalıyor. Sınıra yakın bir Meksika kasabasında buluyorum onu. Aslında ailesini terk ederek kurtulabilirdi buralara düşmekten. Bunun farkında ama yine de ailesinin yanında olmaktan dolayı çok mutlu. Aslında çok çalışmak zorunda olan anne ve babasını görmeye vakti bile olmuyor. Kendisi de hem okuyor, hem de ne iş bulsa çalışıyor. Bazen küçük bir markette tezgâhtarlık yapıyor, bazen köhne bir barda garsonluk. Zaten hep yoksuldu ama burada artık önemsemiyor onu da. Eski günlerden söz açılınca, Jose'nin bile onu bu kadar çabuk unutmamasına içerlediğini gizleyemiyor. Bir taraftan da bütün kuvvetiyle satranç çalışıyor. Hırçın bir kısrağın bakışlarını sezdiriyor gözleri, sanki bir atın piyonların üstünden kolayca sıçraması gibi, bir gün, insanları ayıran bütün sınırları çiğnemek için, sessizce güç topluyor.

Diyagram 3

	a	b	c	d	e	f	g	h	
8	♖			♔	♑	♗	♘	♖	8
7	♙	♙	♙			♙	♙	♙	7
6				♙					6
5					♙				5
4			♗	♘	♙		♗		4
3			♘	♙		♘			3
2	♙	♙	♙			♙	♙	♙	2
1	♖		♗	♔	♑			♖	1
	a	b	c	d	e	f	g	h	

wKg1,Qg6,Nc3,f3,Bc1,c4,Ra1,f1,Pa2,b2,e5,f2,g2,h2/
bKg8,Qd8,Nc6,h7,Bc8,e7,Ra8,f8,Pa7,b7,c7,d5,f7,g7,h6

Jose – Sandy

Beyaz hamlededir.

1.♘xd5!! f×g6 2.♘×c7+ ♔h8 3.♘×g6# 1–0

Kaynaklar

1. <https://www.imdb.com/title/tt2941396/> (Erişim tarihi: 19.05.2019)